

LUDWIG HOHL: A MUNKÁRÓL. A HALÁLÉRŐL. CSÍKSZEREDA, BOOKART, 2011

Hajdú Farkas-Zoltán nem csupán lefordította a szövegeket, hanem annak is utánajár, ki a kötet szerzője, kicsoda Ludwig Hohl? A harmadik fejezetben (Útközben Hohllal) három izgalmas riportban teszi fel ezt a kérdést és változatait Hohl ismerőinek. Ezekből a beszélgetésekből megtudjuk, hogy Hohl papírfecnikre írta és egy ruhafogasra csiptetővel felaggatta jegyzeteit, Genfben több mint húsz évig élt egy pincében. „A pince felett volt egy egyszobás lakás, konyhával és fürdőszobával: »az asszony háza«, ahogy tréfásan nevezte. Abban laktak. Fent a feleségek, Hohl meg a pincében”, mondja Hugo Sarbach irodalomtörténész. Megtudjuk azt is, hogy Hohl rengeteget ivott, sokat nőtt, és mindemellett sokat dolgozott. „Mindennapi programja: éjszaka négykor felkelt, megmosakodott, megborotválkozott, felöltözött és leült írni. Meggyújtott egy gyertyát, és leült dolgozni. Délelőtt tizenegyig. Ezután valamit evett, és lefeküdt egy-két órát pihenni. Egész nap az estére készülődött, a napi kocsmába, kerthelyiségben vagy otthon megtartott éjszakai ünnepekre.”

És hogy min dolgozott? Fura szembesülni mondataival, amelyeken napokat medített, többször átírt, elvetett, újráfogalmazott, fura, mert minduntalan felmerül a kérdés: miről szólnak ezek a mondatok? Van-e valami mondandójuk? Mit láttak bennük, mit olvastak ki belőlük azok, akik Hohl csodálóinak tartották magukat (többek között Dürrenmatt és Max Frisch).

„Az emberi munka, a világot megváltoztató tevékenység három lépésben történik. Így következnek:

1) A nagy ötlet.

2) A (nagy ötletre vonatkozó) részlelképzések; másképpen mondván: a nagy ötlet alkalmazása, felbontása kisebb ötletekre, részöttekre.

3) Az egyes részöttek megvalósítása.

Röviden: nagy ötlet, kis ötletek, kis cselekedetek. És sajnos, az emberek nagyrésze [nagy része] már az első lépésnél leragad...” [I. 18.]

Hohl azonban nem ragad le, és jegyzeteli a mondatokat, de mondatait olvasva, úgy rémlik, anélkül teszi ezt, hogy közelebből érdekelné, a mondat mit is akar. És mintha soha nem olvasná el az előző mondatát. Egoizmusa, szebb szóval szolipszizmusa („csakénmagamsága”) nem engedi meg, hogy túljusson saját énjén, váratlan dolgokra, felismerésekre, összefüggésekre, felszín alatti „kábelekre” találjon. Itt Erdélyben még mindig akad jó pár falusi bácsi, aki hasonló aforizmákat körmöl esténként. És nem feltétlenül alkoholista vagy önimádó. Kiábrándító, ahogy Hohl a nőkkel viselkedik, pedig úgy tűnik, foglalkoztatják a nők. De valószínűleg nem a nők foglalkoztatják, hanem saját erotomániája.

A könyv második részének címe: Minden a műhöz tartozik. Ebben Hajdú, Hohl töredékességét imitálva, igyekszik vázolni Hohl életútját, feljegyzéseiből, naplóból, olvasmányából idézve. Ez a fejezet, valamint az utána következő interjúk teszik igazán érdekessé, olvasmányossá ezt a kötetet. Hohl sem A munkáról... sem A halálról... nem tud „önajánár” nélkül szólni. Akkor ragyognak fel a mondatok, ha idézeteket használ. Azok sokkal világosabbak saját szövevényes és öntelt fejtegetéseinél. „... Így hát mielőbbi távozásod az a szemüveg, amely az EGÉSZET, az életet – nemcsak elviselhetővé: csodálatossá teszi.” [I. 20.] Távozás = szemüveg = csodálatossá tesz... Vajon mi a szerepe a képzeletnek? Az efféle zagyvaságoknál is több a közhely, fontoskodó bölcsesség; szinte bármelyik mondata idézhető: „Aki már nem teremt, hirtelen hal meg, vagy talán, pontosabban szólva, nyomban.” [II. 30.] „A fáradtság a vég kezdete.” [II. 34.] „Csak a legerősebb élet áll ellent a halálnak.” [II. 67] (Kiemelések, NAGYBETŰK a szerzőtől...) Hozzáteszem, ezek nem kiragadott mondatok, hanem többnyire szólóban álló, megszámozott minifejezetek.

Werner Morlang irodalomkritikus valószínűleg ezekre a blöffölő, üres mondatokra utal, amikor azt nyilatkozza: „Az igazi művészek megengedhetik maguknak a szakadékokat, a pillanatnyi zuhanást, hisz ők írás, alkotás közben más, különlegesebb kockázatokat vállalnak, mint az irodalmi közélet épp sikeres középszerűi. A Notizen gyenge pontjai nem ássák alá Hohl írói nagyságát.” Ellenben csak akkor volna igaz, ha mindezek mellett ott magasodna egy Thomas Mann vagy egy Musil nagyságú életmű. Persze, lehet bárkihez hasonlítani, de a hasonlattól senki sem válik azzá, akihez hasonlítják. Lehet mondani, úgy ivott, mint Faulkner, Poe vagy Hemingway, ám mindez csupán félreértelmezett ok-okozatiság. „Neki is tyúkszeme volt, mint Nietzschének”, körülbelül ennyi az ilyen hasonlatok értelme.

Hohl pátoszáról Morlang így szól: „A pátosz az élethez tartozik, s Hohl mondatai, megélt, kilélegzett mondatok, az élet lüktetését követik.” Hohl olvasása közben én nem éreztem az „élet lüktetését”. Ha valami lüktet Hohllban, akkor az biztos nem az élet.

„Hohl nem lehetett volna nyilvánosan kritizálni”, mondja Hugo Sarbach a könyv utolsó interjújában. Igen, ha élne s eljutna hozzá, kritikámat egész biztosan nem nézné jó szemmel, képes volna nejlonzacskót húzni a fejemre, ahogy a beteg lábával tette. Különc volt, nem vitás.

Kategoria: Téka

Denumire autor: Lőrincz Ildikó

Látó Szépirodalmi Folyóirat